

Laste kaasamine kohaliku elu korraldamisse

Andres Aru

Õiguskantsleri Kantselei

26.03.2014

Lasteombudsman Eestis

19.03.2011 jõustus õiguskantsleri seaduse muudatus, millega täiendati õiguskantsleri seaduse §-i 1 lõikega 8, mis sätestab:

“Õiguskantsler täidab tulenevalt lapse õiguste konventsiooni artiklist 4 lapse õiguste kaitse ja edendamise ülesandeid.”

Lasteombudsmani ülesanded:

- kaitsta laste õigusi suhetes avalikke ülesandeid täitvate isikute ja asutustega
- seista selle eest, et kõik, kes langetavad lastesse puutuvaid otsuseid arvestaksid lapse arvamust ning lähtuksid otsustamisel lapse parimatest huvidest;
- tutvustada lapse õigusi ning aidata laste häält otsustajatele kuuldavaks teha;

Vaata täpsemalt:

www.oiguskantsler.ee

www.lasteombudsman.ee

ÜRO lapse õiguste konventsioon:

- (a) **Õigused hoolitsusele** (*provision rights*) – nt õigus tervise kaitsele, haridusele, sotsiaalsele turvalisusele, puhkusele, vabale ajale, osaleda kultuuritegevuses.
- (b) **Õigused kaitsele** (*protection rights*) – nt õigus olla kaitstud diskrimineerimise, füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemise, ekspluateerimise ja ebaõiglase kohtlemise eest.
- (c) **Autonoomia ja osalemisega seotud õigused** (*participation rights*) – nt sõna-, mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus; õigus avaldada arvamust, omada juurdepääsu informatsioonile, moodustada ühinguid ja rahumeelselt koguneda.

Lapse õigus osaleda otsustamises

ÜRO Lapse õiguste konventsiooni järgi tuleb lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, tagada õigus väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.

(artikkel 12)

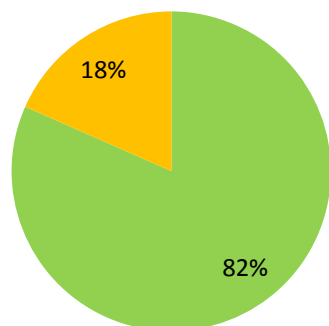

Lapsed moodustavad olulise osa ühiskonnast

Laste osakaal rahvastikus

1. jaanuar 2012

■ Täiskasvanud ■ Lapsed

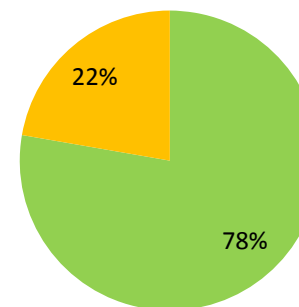

(allikas: Statistikaamet)

Lapsepõlve periood elukaares

Oodatav eluiga sünnil 2011

■ Täiskasvanuiga (59,28 eluaastat) ■ Lapsepõlv (17 eluaastat)

(allikas: Statistikaamet)

Lapse õiguste ja vanemluse monitooring 2012

Läbiviija: Poliitikauuringute Keskus „Praxis“.

Tellijä: Õiguskantsleri Kantselei ja Sotsiaalministeerium.

Rahastaja: Riigikantselei Tarkade Otsuste Fond, Euroopa Sotsiaalfond.

Valim:

- 1000 last (4.-12. klass);
- 1000 täiskasvanut.

Eesmärk uurida:

- lapse õigustega seotud teadlikkust, hoiakuid, kogemusi;
- laste kasvatamise ja vanemate toetamisega seotud hoiakuid, teadlikkust ja kogemusi.

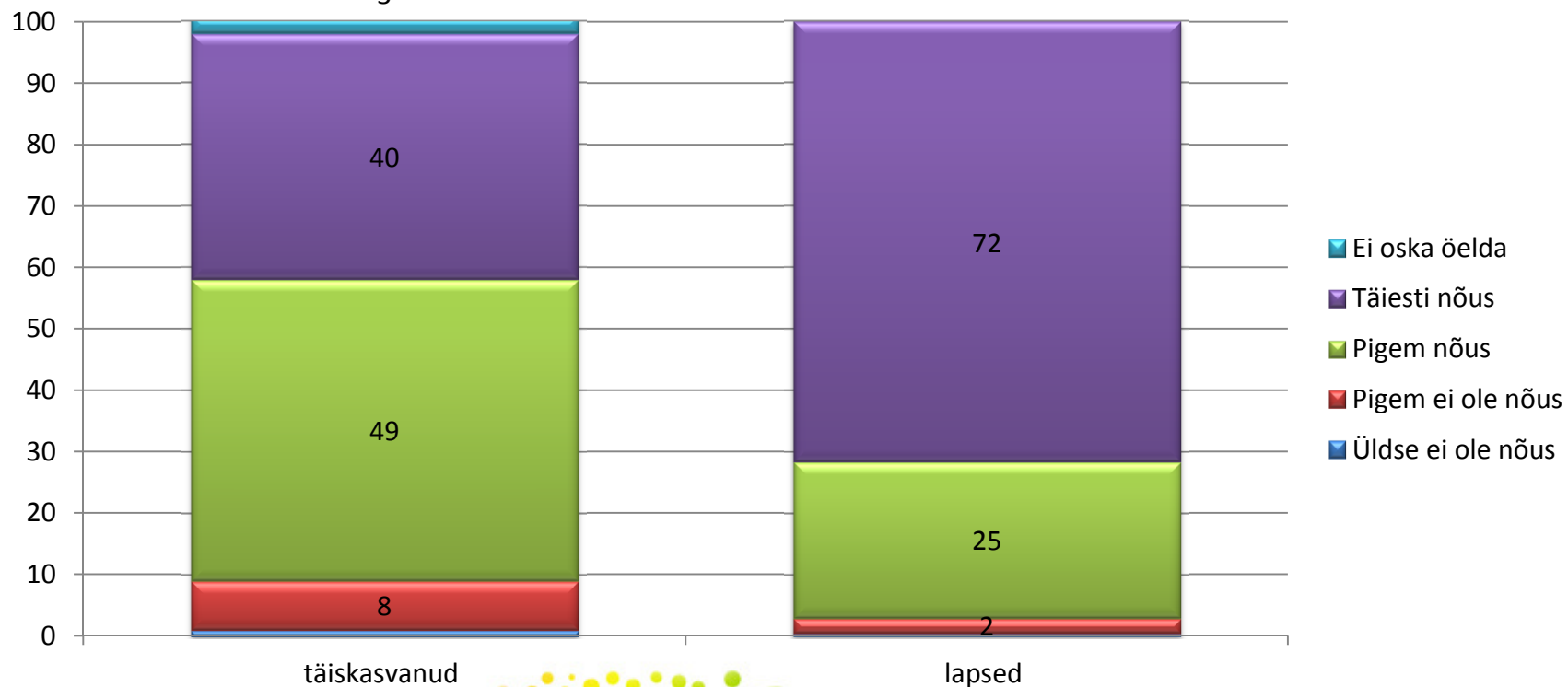
Monitooringu peamised teemad

- Teadlikkus lapse õigustest
- **Laste kaasamine (kodu, kool, kogukond)**
- Abivajav laps (märkamine, teavitus)
- Laste distsiplineerimine
- Suhted vanematega, kasvatus

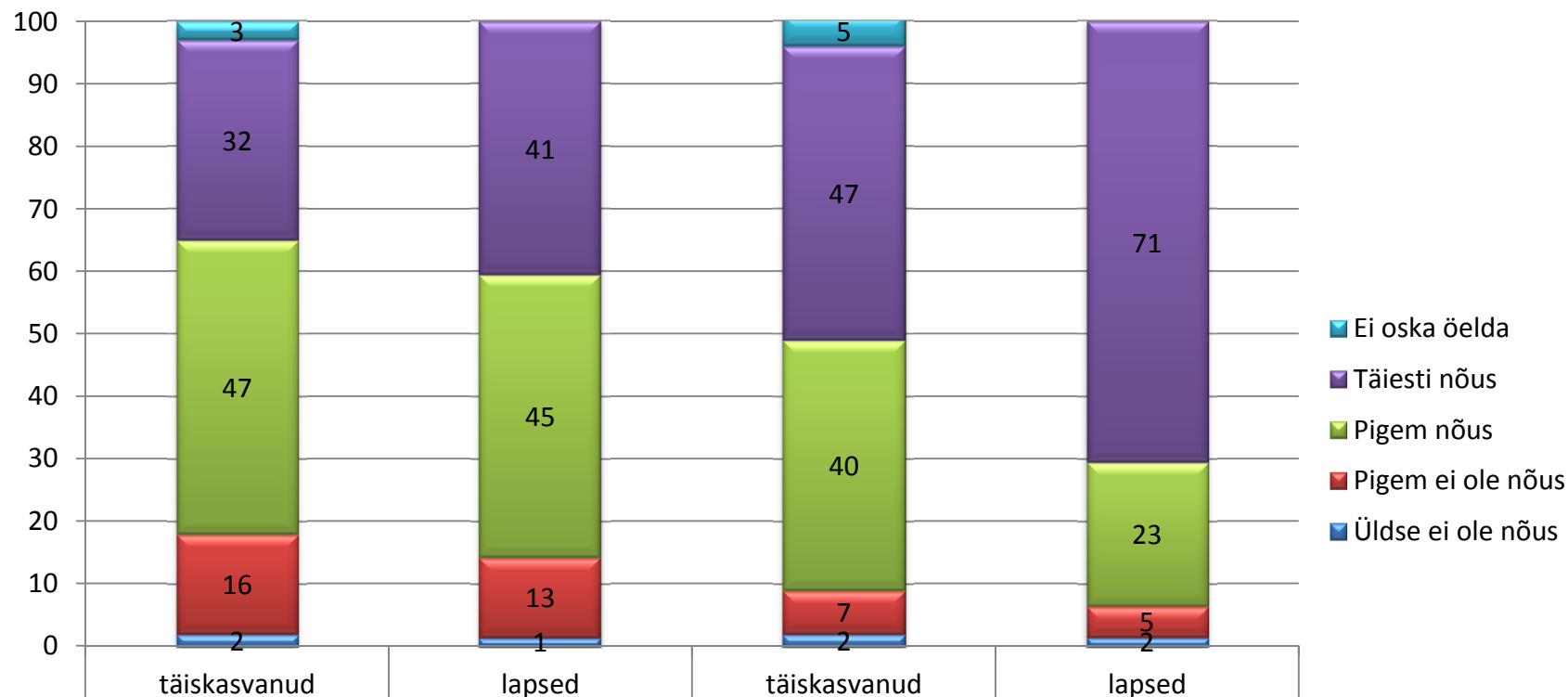
Hoiakud laste kaasamise suhtes

Last puudutavate küsimuste puhul tuleb alati küsida lapse arvamust

Hoiakud laste kaasamise suhtes

Laste arvamuse küsimine perekonda puudutavates küsimustes

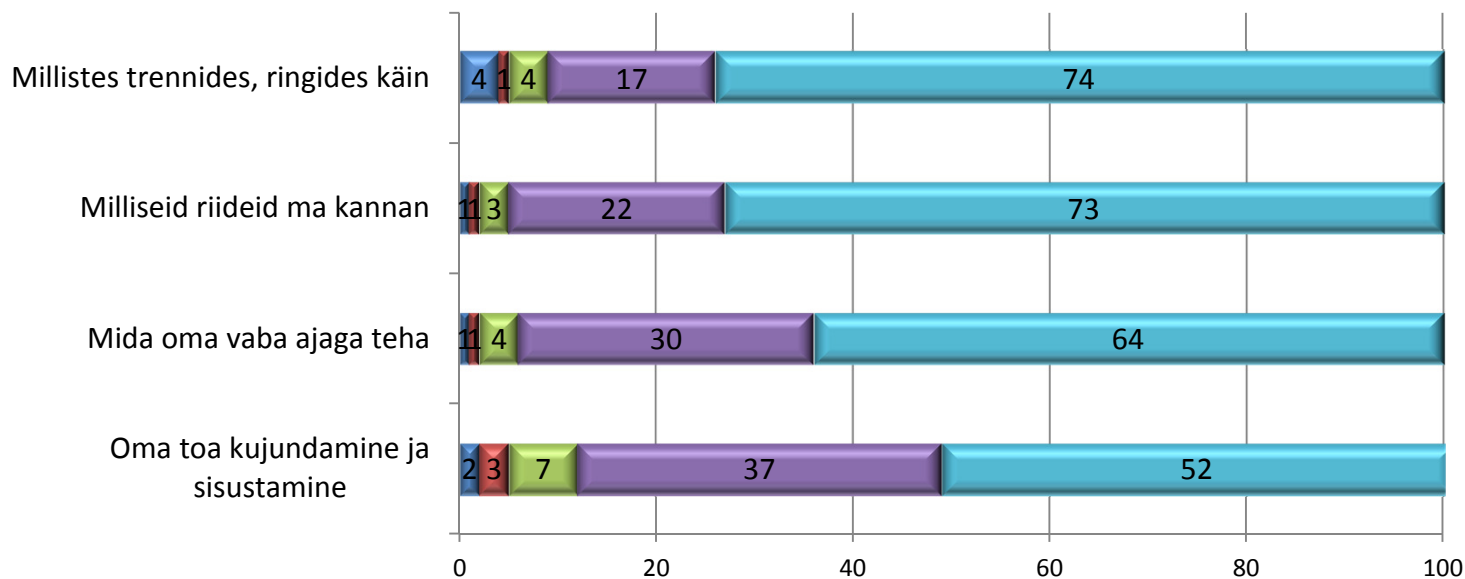
Tervet perekonda puudutavate küsimuste puhul (nagu näiteks elukohavalik, puhkuseplaanid, elukorraldus, kodused reeglid jms) tuleb alati küsida lapse arvamust

Kui vanemad lähevad lahku, tuleb alati küsida ka lapse arvamust, kelle juures ta elada soovib

Laste kaasa rääkimise kogemus

Kui sageli saad sa ise nendes küsimustes kaasa rääkida?

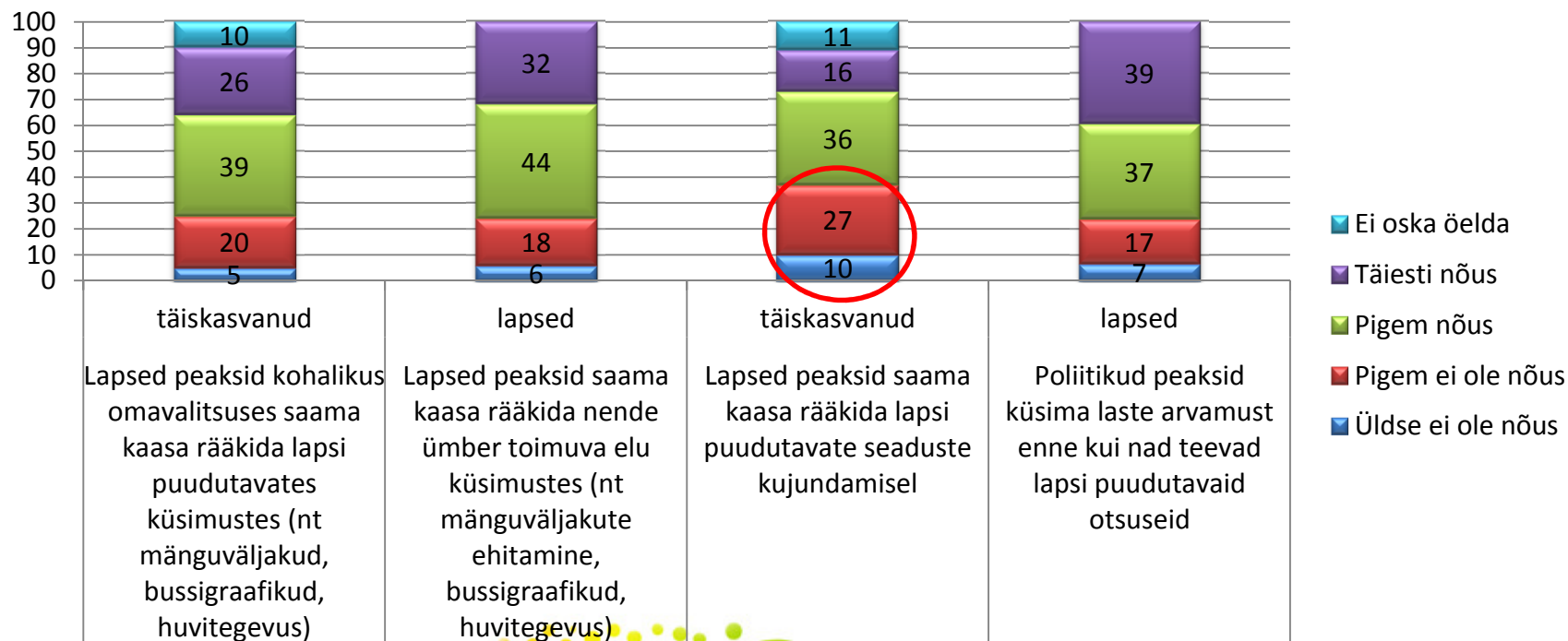

- Ma ei tahagi kaasa rääkida/Ma pole selle teemaga kokku puutunud
- Ei saa kunagi kaasa rääkida
- Enamasti ei saa kaasa rääkida
- Saan enamasti kaasa rääkida
- Saan alati kaasa rääkida

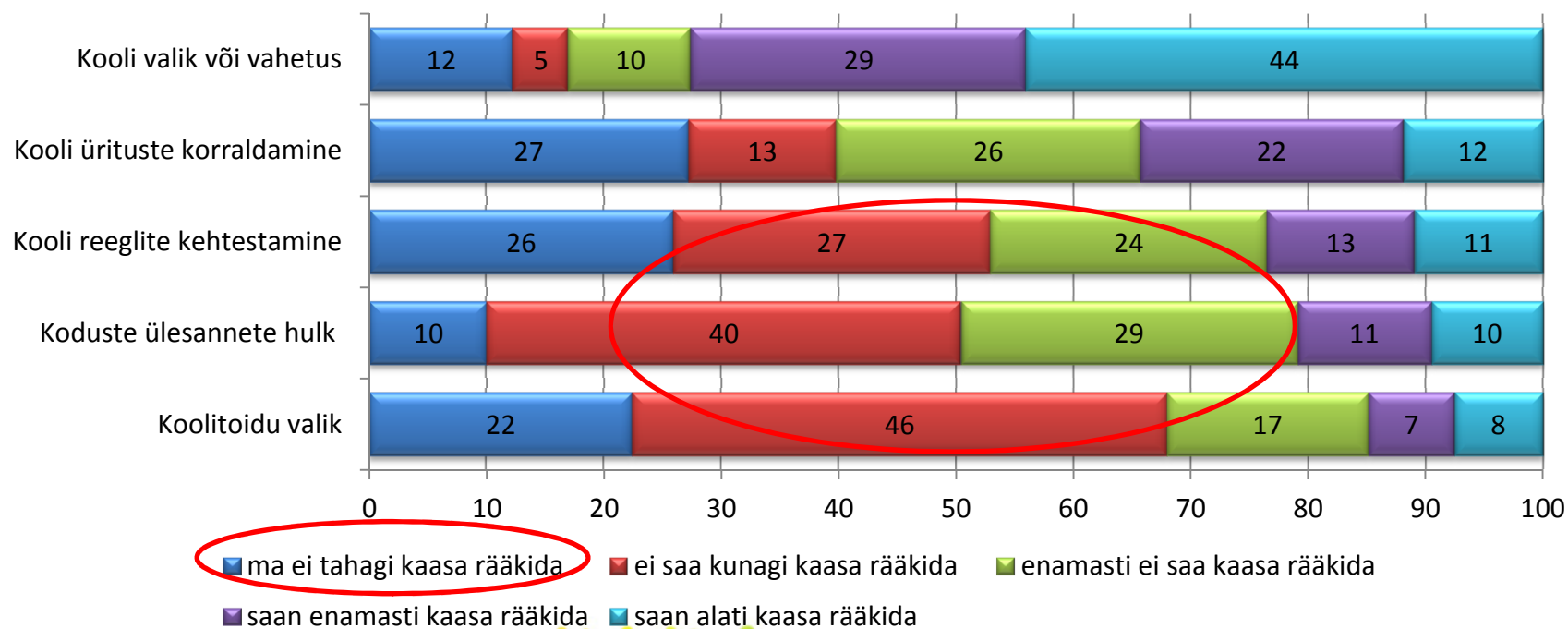
Hoiakud laste kaasamise suhtes

Laste arvamuse küsimine kogukonda ja ühiskondlikku elu puudutavates küsimustes

Laste kaasa rääkimise kogemus

Laste arvamuse küsimine koolielu puudutavates küsimustes

Monitooringu kokkuvõtteks

- hoiakud toetavad laste kaasamist, lapsega rääkimist, lapse ärakuulamist;
- täiskasvanud leiavad, et lapse kasvades tuleks talle anda ka rohkem otsustusõigust;
- lapsed saavad enam kaasa rääkida koduste küsimuste osas, vähem kooliga seotud teemadel ning kõige vähem kogukonna või ühiskondliku eluga seotud asjades;
- suhteliselt suur hulk lapsi aga ei soovigi erinevatel nendega seotud teemadel kaasa rääkida (nt 10% koduste reeglite kehtestamisel; 26% kooli reeglite kehtestamisel; 28% lapsi puudutavate seaduste tegemisel).

Soovitused

- Suurendada **laste võimalusi kaasa rääkida koolielu, kogukonda ja ühiskonda puudutavates küsimustes.**
- Suurendada valmisolekut laste kaasamiseks otsustesse ning selgitada kaasamise positiivseid mõjusid.
- Korraldada koolitusi kohalike omavalitsuste ja riikliku taseme institutsioonidele selle osas, **kuidas lapsi rohkem otsustusprotsessidesse kaasata.** Jagada ka **praktilisi nõuandeid**, õpetada **kaasamistehnikaid** ning aidata institutsioonidel leida konkreetsed võimalused laste kaasamiseks.
- Laste- ja noorteorganisatsioonidele tuleb pakkuda koolitusi, et nad õpiksid **laste ja noorte häält paremini kuuldamaks** tegema.
- Suurendada teadlikkust koolides laste ärakuulamise vajalikkusest, aga ka võimalustest ja viisidest.

Intervjuud noortega 2013 suvi-sügis

- Eesmärk: kaardistada noorte ootusi ja ettepanekuid seoses kohaliku elu korraldusega ning tuua noorte mõtted otsustajateni
- 6 arutelu koolinoortega Eesti eri paikades
- Arutelu lasteombudsmani nõuandva koguga (liikmeteks on alla 18-aastased erinevate laste- ja noorteorganisatsioonide esindajad)
- Arutelud Eesti Õpilasesinduste Liidus ja Eesti Skautide Ühingus

Noorte jaoks olulised teemad

- PEREKOND, KODU, LÄHEDASED
- KOOL JA LASTEAED
- LOODUS, AVALIK RUUM, TÄNAVAD, TEED
- VABA AEG JA HUVIHARIDUS
- TRANSPORT JA LIIKUMISVÕIMALUSED

PEREKOND, KODU, LÄHEDASED

- Lapsed tunnetavad vanemate probleeme väga vahetult ja elavad raskusi valusalt üle.
- Seepärast ootavad lapsed ja noored, et kohalik kogukond toetaks vanemaid, kellel on raskusi.
- Toetades vanemate toimetulekut, toetab kohalik omavalitsus otseselt ka lapsi.

KOOL

- Lapsed ja noored väärtustavad haridust ning hindavad võimalust koolis käia. Samas soovivad noored, et:
- kool oleks kodule lähedal;
- kõigil lastel oleks olemas vajalikud koolitarbed;
- kõik lapsed saaks koolis sooja toitu süüa;
- koolikeskkond oleks laste jaoks turvaline ja kedagi ei kiusataks;
- Koolikott oleks kergem, kodutöid vähem ja rohkem oleks individuaalset lähenemist õpilastele;
- pedagoogid ja koolijuhid oleksid avatud ja lapsi kaasavad;
- lastele selgitataks neid puudutavaid otsuseid ja lubataks neil otsustamises ja koolielu korraldamises enam osaleda.

AVALIK RUUM, LOODUS, TÄNAVAD, TEED

- Lapsed ootavad, et kohalik omavalitsus arvestaks avaliku ruumi planeerimisel senisest enam laste ja noorte liikumise, vajaduste ja soovidega. Noored soovivad, et:
- lisaks väiksematele lastele mõeldud mänguväljakutele oleks ka noortele mõeldud ajaveetmiskohti;
- koolide juures oleksid kõnniteed, ülekäigurajad ja pikemad fooritsüklid jalakäijatele tee ületamiseks;
- avalikes kohtades, sh parkides ja looduses oleks rohkem prügikaste;
- avalikud asutused oleksid lapsesõbralikud ning arvestaksid erinevas vanuses laste vajadustega (nt info ja ooteruumide lapsesõbralikkus);
- teed ja tänavad oleksid puhtad, heas korras, valgustatud, ratastoolis liigeldavad.

VABA AEG JA HUVIHARIDUS

- Huviharidus ja hobid on lastele väga olulised. Noored soovivad, et:
- omavalitsused toetaksid rohkem laste huvihariduses osalemist, sest alati pole kõigil vanematel selle eest võimalik maksta;
- noortekeskused oleks kauem lahti ning keskuses võiks pakkuda mitmekesisemaid tegevusi;
- Rohkem korraldataks kogu perele mõeldud üritusi ja seeläbi toetataks laste ja vanemate ühistegevusi.

TRANSPORT JA LIIKUMISVÕIMALUSED

- Ühistranspordi korraldus mõjutab otseselt laste ja noorte igapäevast elukorraldust. Lapsed ja noored soovivad, et:
- ühistranspordi korraldamisel arvestaks senisest enam koolipäeva alguse ja lõpuga, huviringide toimumise ning noortekeskuste lahtioleku aegadega;
- ühistransport oleks korraldatud selliselt, et lastel ja noortel oleks võimalik ka õhtusel ajal toimuvatel kultuuriüritustel osaleda ning pärast teatrietenduse, kontserdi või kinoseansi lõppu turvaliselt koju saada;
- ühistranspordivahendid oleks piisavalt ruumikad, puhtad ja turvalised;
- bussid peaksid graafikutest kinni, juhid oleksid sõbralikud ja viisakad;
- oleks rohkem kergliiklusteid.

Aitäh!

www.lasteombudsman.ee

